

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-676-8-4>

FOUR-LEVEL ARCHITECTURE OF THE AGRI-FOOD SYSTEM: GOVERNANCE LOGIC AND INTER-LEVEL CONTRADICTIONS

ЧОТИРИРІВНЕВА АРХІТЕКТУРА АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СИСТЕМИ: УПРАВЛІНСЬКА ЛОГІКА ТА МІЖРІВНЕВІ СУПЕРЕЧНОСТІ

Традиційні підходи до аналізу аграрного сектора конструюють свій об'єкт по-різному, проте мають спільне обмеження. Жоден із них не передбачає зворотних зв'язків між рівнями агрегації. Галузь описує сукупність виробників зі схожою продуктовою функцією, ринок визначає механізм цінового узгодження попиту і пропозиції, ланцюг постачання – послідовність технологічно пов'язаних операцій. Через це вони не вловлюють системну нелінійність, за якої результат не виводиться зі суми локальних рішень.

Ця аналітична прогалина має конкретну управлінську ціну. Вона відтворюється у розриві між наявними рішеннями та їх реальним впровадженням на рівні сектора. Що зафіксовано дослідженнями JRC [1]. Саме потреба в аналітичному інструменті, здатному одночасно фіксувати різнорівневі управлінські логіки та міжрівневі суперечності, зумовлює актуальність цього дослідження.

На основі проведеного аналізу літературних джерел доцільно запропонувати чотирирівневу архітектуру агропродовольчої системи. Дана архітектура агропродовольчої системи є теоретичною конструкцією, що одночасно враховує управлінський і аналітичний виміри. Вона розроблена спеціально для потреб управлінського, а не лише аналітичного застосування. Модель побудована за принципом вкладеності управлінських рівнів. Від мікроекономічного суб'єкта до наднаціонального регуляторного простору.

Рівень I (мікроекономічний). Підприємства та господарства, що утворюють операційне ядро системи. Саме тут реалізується виробнича функція, здійснюється ресурсне управління та формується первинна додана вартість. Стратегічні рішення стосуються вибору технологій, управління витратами, диверсифікації та цифрової адаптації. Для умов України характерна висока поляризація. Від дрібних домогосподарств із натуральним характером виробництва до великих агрохолдингів із

Запропонована архітектура виступає аналітичним інструментом для виявлення конкретних «точок напруги» між рівнями. Тобто місць, де суперечності управлінських логік породжують системні дисфункції. Напруга між другим і третім рівнями типово виявляється у конфлікті між стандартами конкретних ланцюгів і загальнонаціональними регуляторними вимогами. Ланцюги, орієнтовані на експорт до ЄС, мусять відповідати жорсткішим стандартам, ніж ті, що обслуговують внутрішній ринок. Ця асиметрія породжує фрагментацію регуляторного простору всередині однієї національної системи.

Напруга між III та IV рівнями у випадку України є особливо виразною. Євроінтеграційний курс означає поступове прийняття зовнішньо заданого нормативного порядку, що потребує масштабної реструктуризації внутрішніх інституційних конфігурацій. Deininger, Nizalov і Singh (2013) показали, що в умовах пострадянської аграрної структури України зростання продуктивності визначається не ефектом масштабу великих агрохолдингів, а якістю управлінських і ринкових інститутів на рівні конкретного господарства та регіону. При цьому висока концентрація земель у надвеликих фермах стримує вихід неефективних виробників, що гальмує структурне оновлення сектору [4].

Запропонована чотирирівнева архітектура агропродовольчої системи є не описовою схемою, а управлінським інструментом. З одного боку вона дозволяє ідентифікувати конкретні «точки напруги» між рівнями агрегації, а з іншого, проектувати управлінські втручання з урахуванням системної нелінійності. Кожен рівень має власну управлінську логіку, критерії ефективності та механізми координації, що не є проєкціями один одного. Нелінійність зворотних зв'язків та темпоральна незворотність трансформаційних переходів перетворюють агропродовольчу систему на об'єкт стратегічного, а не операційного управління. Для України, де євроінтеграційний курс накладається на пострадянську структурну дуалізацію та умови повоєнного відновлення, виявлення та вирішення міжрівневих суперечностей є першочерговим практичним завданням.

Література:

1. Tur Cardona J., Ciaian P., Antoniolli F., Fellmann T., Rocciola F. et al. The state of digitalisation in EU agriculture: Insights from farm surveys. JRC141259. Publications Office of the European Union. 2025. DOI: <https://doi.org/10.2760/4688498>
2. Hobbs J.E. Food supply chains during the COVID-19 pandemic. *Canadian Journal of Agricultural Economics*. 2020. Vol. 68 (2). P. 171–176. DOI: <https://doi.org/10.1111/cjag.12237>
3. Герасименко Т. В. Трансакційні витрати: сутність та динаміка в українській економіці. *Економічний вісник НГУ*. 2021. Вип. 2 (74). С. 60–67. DOI: <https://doi.org/10.33271/ebdut/74.060>
4. Deininger K., Nizalov D., Singh S. Are mega-farms the future of global agriculture? *World Bank Policy Research Working Paper*. 2012. No. 5944. DOI: <https://doi.org/10.1596/1813-9450-6544>